

OBSERVACIÓNS E SUXESTIÓNS DA DIRECCIÓN XERAL DO PATRIMONIO CULTURAL EN RELACIÓN CO TRÁMITE DE CONSULTAS NO PROCEDIMENTO DE AVALIACIÓN AMBIENTAL ESTRATÉXICA SIMPLIFICADA DO PLAN ESPECIAL DE INFRAESTRUTURAS DO VIAL ENTRE CERDEDO E CAROI. CONCELLO DE CERDEDO- COTOBADE (PONTEVEDRA)

<u>Trámite:</u>	Consulta no procedemento de avaliación ambiental estratéxica simplificada
<u>Documento:</u>	Borrador e documento ambiental estratéxico (DAE) do <i>Plan especial de infraestruturas do vial entre Cerdedo e Caroi</i>
<u>Ámbito:</u>	Vial entre as parroquias de Cerdedo e Caroi (7 km)
<u>Autor:</u>	ESTUDIO TÉCNICO GALLEGO, S.A.
<u>Promotor:</u>	Concello de Cerdedo-Cotobade
<u>Data da solicitude:</u>	06.08.2019
<u>Código web:</u>	2223/2019
<u>Expediente:</u>	2019/1351

MARCO LEGAL

A fusión voluntaria dos concellos de Cerdedo e Cotobade foi aprobada polo Decreto 134/2016, constituíndo un único concello denominado Cerdedo-Cotobade. O concello de Cerdedo-Cotobade conta con dous instrumentos de planeamento, o Plan Xeral de Ordenación Municipal do 23.09.2014 (en diante PXOM) para a zona de Cerdedo e as Normas Subsidiarias de Planeamento Municipal do 25.02.1997 (en diante NSP) para a zona de Cotobade.

É de aplicación o disposto nas seguintes disposicións normativas:

- Lei 16/1985, do 25 de xuño, do patrimonio histórico español.
- Decreto 199/1997, do 10 de xullo, polo que se regula a actividade arqueolóxica na CCAA de Galicia
- Lei 5/2006, do 30 de xuño, para a protección, conservación e mellora dos ríos galegos
- Decreto 19/2011, do 10 de febreiro, polo que se aproban definitivamente as directrices de ordenación do territorio.
- Lei 21/2013, do 9 de decembro, de avaliación ambiental
- Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia
- Lei 5/2016, do 4 de maio, do patrimonio cultural de Galicia
- Decreto 143/2016, do 22 de setembro, polo que se aproba o Regulamento da Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia
- Decreto 83/2018, do 26 de xullo, polo que se aproba o Plan básico autonómico de Galicia
- Lei 3/2018, do 26 de decembro, de medidas fiscais e administrativas (DOG núm. 247 do 28.12.2018)
- Lei 1/2019, do 22 de abril, de rehabilitación e de rexeneración e renovación urbanas de Galicia (DOG núm. 83 do 02.05.2019)
- Decreto 92/2019, do 11 de xullo, polo que se modifica o Decreto 143/2016, do 22 de setembro, polo que se aproba o Regulamento da Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia.

INTRODUCIÓN

En virtude do previsto no artigo 46 da Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia (en diante LSG), o 06.08.2019 acórdase pola Dirección Xeral de Calidade Ambiental e Cambio Climático *"Someter a consulta pública na web deste órgano ambiental por un prazo de 2 meses o documento ambiental estratéxico e o borrador do Plan especial infraestruturas do vial entre Cerdedo e Caroi, concello de Cerdedo-Cotobade"*. De acordo co artigo 5 da Lei 21/2013 de avaliación ambiental, enténdese por "administracións públicas afectadas" as que teñen competencias nunha serie de materias entre as que se inclúen os bens materiais e o patrimonio cultural.

Asemade o 06.08.2019 recíbese nesta Dirección Xeral do Patrimonio Cultural (en diante DXPC), remitida polo Servizo de Avaliación Ambiental de Plans e Programas, a solicitude das observacións e suxestións relativas ao patrimonio cultural que se estimen convenientes. A remisión da consulta xustifícase en que *"O plan especial prevé un viario que atravesará varios núcleos rurais que contan con elementos de interese patrimonial"*.

No marco do Estatuto de Autonomía de Galicia (artigo 27), correspóndelle á Comunidade Autónoma galega a competencia exclusiva en materia do patrimonio histórico, artístico, arquitectónico, arqueolóxico, de interese de Galicia. O artigo 34.1 da Lei 5/2016, do 4 de maio, do patrimonio cultural de Galicia (en diante LPCG) establece que todos os plans, programas e proxectos relativos a ámbitos como a paisaxe, o desenvolvemento rural ou as infraestruturas ou calquera outro que poida

supoñer unha afección ao patrimonio cultural de Galicia pola súa incidencia sobre o territorio, deberán ser sometidos ao informe da consellería competente en materia de patrimonio cultural.

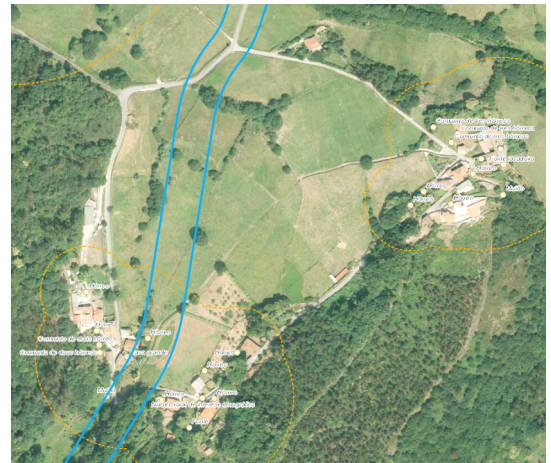
En base ás ditas competencias fórmulanse as seguintes observacións e suxestións ao *Plan especial de infraestruturas do vial entre Cerdedo e Caroi*:

1. Obxecto do expediente

O OBXECTO do Plan especial de infraestruturas (en diante PEI) é a execución dun vial entre as parroquias de Cerdedo e Caroi. A superficie destinada a sistema xeral viario acada nesta fase de avance a cantidade de 279.973 m².

A proposta do vial, cunha lonxitude de 7 Km, desenvólvese sobre o trazado existente a excepción, segundo indica o documento, das curvas rectificadas e o arranque na contorna de Cerdedo; mais segundo se desprende da cartografía, o trazado proposto desvíase do actual tamén na chegada ao núcleo da Revolta.

O ámbito caracterízase por unha contorna natural, con pendentes acusadas en certos puntos, adicada ao cultivo e con amplas áreas forestais, entre os ríos Cervas e Sillar. Achégase reportaxe fotográfica na que se describen os tramos que atravesa o vial, destacando, en relación aos posibles valores culturais do ámbito, unha área con mámoas e petróglifos e a presenza de edificacións tradicionais, bens etnográficos e camiños delimitados por noiros e muros tradicionais, elementos concentrados nos núcleos polos que discorre o vial (Revolta, Biduído, Chamadoira, Medelo e O Coto, finalizando o percorrido no núcleo da Igrexa).

O PEI describe que o vial existente posúe un firme e sección escasa, sen beirarrúas e evacuación de augas e cun trazado nalgúns puntos conflitivo. Deséñase unha sección viaria de 7 m de ancho de calzada (con dous carrís de 3,50 m para cada sentido) e beiravías de 1 m de ancho a cada lado. A maiores propónse, nesta fase de avance, unha banda de flutuación de 20 m a cada lado do eixe proposto, na que se poidan encaixar as variacións de trazado, os movementos de terras e as medidas correctoras necesarias para a integración da proposta no contorno, sobre todo ó seu paso polos núcleos rurais.

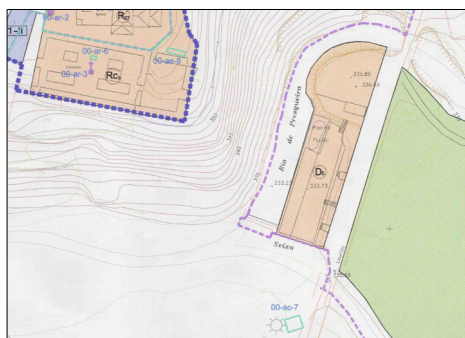
2. Incidencia da actuación sobre o patrimonio cultural de Galicia

- a. No apartado “8.2. Patrimonio cultural” do Borrador faise un percorrido polo novo vial, entre as parroquias de Cerdedo e Caroi, indicando os bens que se atopan afectados pola actuación, achegando as fichas dos Catálogos de elementos protexidos (PXOM e NSP, segundo corresponda), e facendo unha descrición dos núcleos que atravesa.

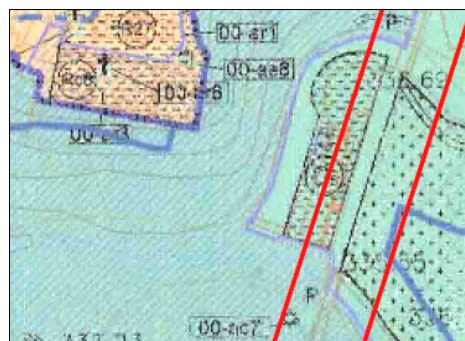
Respecto das afeccións detectadas, o Borrador determina que “*Non en tanto, trátase dun ámbito susceptible de ser modificado tralo proxecto detallado da execución do vial, en vistas a non interferir no patrimonio mencionado, non afectando en ningún momento o trazado do vial sobre os elementos anteriormente mencionados*”. Se ben o documento sinala a afección aos contornos de protección, nalgúns casos o trazado grafado nesta fase de avance superponse, dada a súa extensión, co propio elemento, como é o caso dun hórreo, casa grande e muíño catalogados no núcleo da Revolta. Coidarase que no documento que se aprobe inicialmente o trazado non afecte aos bens protexidos, evitando na medida do posible a afección aos contornos de protección.

- b. Bens do patrimonio cultural e outros elementos de interese non recollidos no Borrador:

- O PEI recolle os bens detectados na área de respecto arqueolóxica e a meirande parte daqueles localizados nos núcleos rurais polos que discorre, mais non inclúe elementos illados, como é o caso da afectación do contorno de protección do muíño 00-ac7 (plano PE-01a do Borrador e O-1-2 do PXOM), localizado ao norte, ao carón do vial:

Plano O-1-2 do PXOM

Plano PE-01a do Borrador

- No núcleo do Coto da Igrexa, o PEI achega as fichas de 3 elementos (Capela do Neno Xesús e 2 cruceiros), mais non doutros como:
 - Peto de ánimas (ben protexido número 17 do Catálogo de petos de ánimas e cruceiros das NSP, recollido tamén no Plan Básico Autonómico¹ (en diante PBA).
 - Palco da música da capela do Neno Xesús na Igrexa, recollido no PBA.
 - Outros elementos vinculados aos anteriores e que forman parte do ben, como é o do adro da capela, no que ademais se localiza o que semella ser un pozo tradicional, ao tempo que o adro se atopa delimitado por un muro de pedra e dúas árbores de gran porte.
 - Recóllese o Cruceiro na carballeira, mais cumpriría estudar o papel da propia carballeira como conxunto vinculado ao cruceiro ou como soporte de usos, representacións ou expresións do patrimonio cultural inmaterial para valorar se é conveniente garantir a súa salvagarda.
 - Asemade, a chegada a este núcleo ten lugar por unha vía flanqueada por hórreos, muros, edificacións tradicionais e árbores de gran porte, elementos nos que pode presumirse a existencia de valores culturais.

- No núcleo da Revolta detéctase o que semella ser unha fonte tradicional, a cal non se recolle no Catálogo do PXOM. Estudaranse as súas características para determinar se se trata dun ben do patrimonio etnolóxico (artigo 91.3.d da LPCG).

- Ao longo de todo o vial proposto é profusa a existencia de muros tradicionais e elementos non catalogados de xeito individual, mais para os que a normativa do PXOM indica no seu artigo 80. *Catálogo de bens culturais*, que *“Ademais dos bens e elementos incluídos no presente catálogo e dada a relevancia que na paisaxe deste termo municipal teñen os muros tradicionais de peche de fincas, lindes con viarios e outros, deben considerarse os mesmos como elementos de interese etnográfico, quedando totalmente prohibida a súa demolición ou destrución (...)”*. Despréndese polo tanto a necesidade de recoller de xeito pormenorizado a súa localización, extensión e características e de establecer medidas específicas para a súa protección, máis tendo en conta o obxecto deste expediente que afecta directamente á localización destes elementos caracterizadores da estrutura rural.

¹ <http://mapas.xunta.gal/visores/pba/>

- c. Canto á Normativa relativa á protección do patrimonio cultural, o PEI non achega normativa concreta ao respecto. No punto 11. *Normativa*, recolle unha serie de criterios xerais de integración do patrimonio cultural do ámbito.

3. Medidas protectoras e correctoras

- a. Darase cumprimento á determinación excluínte 9.3 das directrices de ordenación do territorio (en diante DOT) que establece que calquera actuación sobre o territorio debe atender á súa compatibilidade cos bens do patrimonio cultural que se vexan afectados, o que require a súa identificación, o recoñecemento das súas características e das súas relacións co territorio e a análise das posibilidades de integralos como un elemento máis da actuación. Os traballos de análise referidos incorporarán unha prospección, entendida como a exploración e recoñecemento sistemático do ámbito de estudo, para a detección de elementos do patrimonio cultural non identificados no inventario de patrimonio cultural de Galicia.

A realización dos ditos traballos debe seguir unha metodoloxía que permita localizar e identificar os bens do patrimonio cultural, especialmente os elementos da arquitectura tradicional, entendida coma o conxunto de construcións que xorden da implantación dunha comunidade no seu territorio e que manifestan na súa diversidade e evolución a súa adaptación ecolóxica, tanto aos condicionantes e recursos naturais, como aos procesos históricos e modelos socioeconómicos que se desenvolveron en cada lugar. O patrimonio vernáculo construído constitúe o sinal global da actividade humana no territorio. Non só as edificacións singulares e os núcleos urbanos, tamén as arquitecturas utilitarias ou produtivas, as infraestruturas, cercados, terrazas e outros elementos que conforman a transformación humana da paisaxe.

- b. O art. 35 da LPCG indica que os instrumentos de planeamento urbanístico incluírán necesariamente no seu catálogo todos os bens do patrimonio cultural situados no ámbito territorial que desenvolvan, no momento da aprobación inicial da figura de planeamento.

Elaborarase un Catálogo propio do PEI, cumprindo coa esixencia do artigo 35 da LPCG, no que se incluírán tódolos bens do patrimonio cultural localizados no ámbito ou cuxos contornos de protección se vexan afectados. Inclúranse polo tanto, os elementos xa catalogados nas NSP e no PXOM, os novos bens que, de ser o caso, se detecten na prospección e, dos enumerados no punto 2 deste informe, aqueles para os que se considere conveniente a súa catalogación.

Sen prexuízo do anterior, lémbrese que teñen a consideración de bens de interese cultural polo ministerio da lei, os hórreos, os cruceiros e os petos de ánimas anteriores a 1901 (artigo 92.1 da LPCG).

As fichas do catálogo:

- Tanto as existentes (provenientes do PXOM eo/u as NSP) como as dos novos bens que se cataloguen, actualizaranse á normativa vixente².
- En aplicación do capítulo V do título I da Lei 1/2019 de rehabilitación e de rexeneración e renovación urbanas de Galicia (en diante LRRR), en todas as fichas do novo Catálogo describíranse os valores culturais que xustifican a catalogación do ben e o nivel de protección asignado, así como os materias, sistemas construtivos, elementos e características singulares especificamente protexidos e que, polo tanto, deben ser de obrigada conservación.
- Recoméndase engadir medidas de protección específicas para cada un dos bens, atendendo ao tipo de obra que o PEI pretende desenvolver.

- c. Normativa

Engadirase un apartado específico coa normativa relativa ao patrimonio cultural, actualizada segundo o marco normativo vixente citado ao inicio do presente informe, que conteña, cando menos, o tipo de obras permitidos segundo os niveis de protección, o réxime de autorizacións, os criterios de intervención, etc.

En particular, sobre o patrimonio arqueolóxico:

- No relativo ao control arqueolóxico, estarase ao disposto nos artigos 95 e 96 da LPCG e no Decreto 199/1997, do 10 de xullo, polo que se regula a actividade arqueolóxica na CCAA de Galicia.
- Engadíranse as determinacións que o PXOM establece para a protección do patrimonio arqueolóxico. Atenderase especialmente ao establecido para a zona de protección integral dos xacementos, na que só se autorizarán aquelas actuacións que sexan compatibles co ben ou a súa posta en valor, debendo someterse ademais ao réxime de autorizacións da LPCG.
- O propio PEI sinala que “*A execución das obras requirirá dun control arqueolóxico sobre a zona afectada*”.

Ao obxecto de garantir a salvagarda da estrutura viaria tradicional, intentarase manter as aliñacións existentes, así como os elementos de interese que configuran as ditas aliñacións (edificacións, muros e valos tradicionais ou outros elementos de interese etnolóxico como hórreos, muíños, canles, fontes, cómaros, noiros, arboredo autóctono, especialmente ás ringleiras de árbores que dean a camiños ou que separen fincas, etc...).

² Artigo 81.3 da LSG, artigo 197.1.c do regulamento da LSG e DA 3ª da LPCG

Respecto ao muros, dada a relevancia destes elementos e para garantir a súa salvagarda, engadirase na normativa:

- O enunciado xa no artigo 80 do propio PXOM, segundo o cal *“consideraranse os mesmos como elementos de interese etnográfico, quedando totalmente prohibida a súa demolición ou destrución (...)”*.
- No caso de ser indispensable a ampliación do viario, a cal deberá ser xustificada, de producirse afectación a muros tradicionais, estes desprazaranse á nova posición, reproducindo as características e técnicas da construción orixinal e reutilizando as pezas orixinais.

En canto á topografía, recoméndase incluír o contido no apartado 2 do artigo 85 do PXOM, no que se determina que *“naqueles lugares en que por causas da topografía do terreo e do trazado viario fose preciso a creación de noiros ou terraplén deberán ser trazados de forma tal que non degraden a paisaxe”*.

Estableceranse medidas específicas para garantir a salvagarda dos núcleos rurais especialmente protexidos (Ficha 47-NR-15 na Revolta e 52-NR-17 na Chamadoira), estando ademais ás determinacións establecidas no apartado 5 do artigo 65 PXOM, segundo o cal *“nestes núcleos deberá manterse a estrutura parcelaria, aliñación e os trazados dos rúes que se conserven, non permitindo ampliacións de camiños (...)”*

d. Cartografía

Recollerase nos planos, a delimitación dos bens e dos seus contornos de protección, tanto dos xa recoñecidos como de aqueles novos que, de ser o caso, sexan obxecto de catalogación.

Respecto daqueles elementos arquitectónicos ou etnográficos que non queden incluídos no catálogo de elementos protexidos pero para os que se considere conveniente a súa conservación, recoméndase grafalos nos planos de información e ordenación co fin de coñecer a súa localización e extensión, ao obxecto de integralos na futura ordenación da rede viaria e garantir a súa salvagarda.

Dada a relevancia dos muros tradicionais, reflectirase en calquera caso a súa localización e extensión.

No caso de discordancia entre os planos e a realidade, prevalecerá en todo caso a realidade existente.

No documento que se aprobe inicialmente, achegarase o trazado da nova rede viaria máis axustado ás previsións en canto á súa formalización e dimensións, evitando a afección aos elementos tradicionais (especialmente aqueles que configuran as aliñacións existentes), aos contornos de protección dos bens catalogados, e procurando non deturpar a topografía existente. En ningún caso se afectará aos propios bens protexidos.

e. Proposta de ordenación

De ser o caso da afectación aos contornos de protección dos bens protexidos, atenderase aos criterios do artigo 46 da LPCG, así como ás condicións sinaladas nas fichas do Catálogo e na normativa relativa á protección do patrimonio cultural.

Tendo en conta as características do ámbito e a existencia dun patrimonio vernáculo que cómpre conservar, as actuacións tenderán a súa incorporación na nova ordenación. Na formulación e materialización da proposta, procurarase a axeitada integración e harmonía co ámbito rural e o respecto polos seus valores culturais. Prestarase especial atención ao paso do vial ao carón dos núcleos singulares (A Revolta e A Chamadoira), coidando de non deturpar a súa estrutura. Recoméndase o establecemento de medidas específicas e criterios de deseño de xeito que se manteña a máxima naturalidade (emprego de especies arbóreas autóctonas, pavimentación baseada en criterios de integración na paisaxe, harmonía coa contorna e respecto cara os muros e límites tradicionais do viario, etc). Na elección dos materiais terase en conta os empregados de maneira tradicional na zona e as características da contorna. No caso de existir evidencias de pavimentos tradicionais, favoreceranse as actuacións de restauración e recuperación. Recoméndase ter en conta as seguintes guías, publicadas polo Instituto de Estudos do Territorio: Guía de Boas Prácticas para a Intervención nos Núcleos Rurais³, Guía de boas prácticas para as actuacións nos Camiños de Santiago⁴ (de aplicación en canto aos criterios de intervención nos núcleos rurais) e Paisaxe Galega. Guía de estudos de impacto e integración paisaxística⁵.

Definirase o entronque do novo vial na estrutura preexistente, atendendo aos criterios de integración expostos.

En canto aos desvíos do trazado respecto da rede existente, como se está a propoñer no núcleo da Revolta, podería ser axeitado o emprego destas solucións nos casos nos que o paso do novo vial polo núcleo sexa incompatible coa salvagarda do seu patrimonio, se ben cómpre manter a estrutura territorial e parcelaria que definen o ámbito a unha

3 http://cmaot.xunta.gal/c/document_library/get_file?folderId=125772&name=DLFE-26615.pdf

4 https://ficheiros-web.xunta.gal/cultura/publicacions/guia_boas_practicas_actuacions_camino_santiago.pdf

5 https://cmatv.xunta.gal/c/document_library/get_file?folderId=125772&name=DLFE-15228.pdf

escala máis ampla, polo que se valorará cal é a opción que mellor se adapta, respecta e se integra na estrutura rural preexistente.

CONCLUSIÓNS

O promotor deberá ter en consideración as anteriores observacións e suxestións no *Plan especial de infraestruturas do vial entre Cerdedo e Caroi*.

Unha vez aprobado inicialmente o plan especial, deberase solicitar o informe vinculante desta Consellería previsto no artigo 34 da LPCG, para o que se deberá achegar o documento debidamente dilixenciado.

Santiago de Compostela, no día asinado dixitalmente

A directora xeral do Patrimonio Cultural

Mª Carmen Martínez Ínsua
(asinado dixitalmente á marxe)

